

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קו

משנה: 'בסימניו ובמצריו' פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: האומר לחבירו 'בית כור עפר אני מוכר לך בסימניו ובמצריו', כלומר הוא אומר לו אני מוכר לך את הבית כור עפר הזה המוקף בגדרות שאתה רואה מול העיינים שלך. אם המוכר הוסיף על הקרקע או הפחית מהקרקע עד 'שתות', דהיינו קב לכל סאה מתוך כור (שהוא 30 סאה), המכירה קיימת ואין החזרים.

אמנם למדנו לעיל (קד', א) שהאומר 'בית כור עפר' נחשב כאומר 'הן חסר הן יתר' ולכן עד רבע קב לכל סאה מתוך הכור, אם הוסיף או פחת המכירה קיימת ללא החזרים. אבל כאן מכיון שהוא פירש לקונה שהוא מוכר את השדה בגבולות הללו, גם אם הוסיף או הפחית שיעור גדול יותר אין החזרים. והשיעור הוא פי ארבע מהשיעור הקודם, (כי עד 'שתות' זהו קב לכל סאה, לעומת רבע קב לסאה באומר 'הן חסר הן יתר').

אבל אם הפחית לו יותר משתות, על המוכר לנכות מהסכום ולהחזיר לקונה. וכן אם הוסיף לו שטח יותר משתות, על הקונה להחזיר אותו למוכר. כי חכמים שיערו שבגלל שהקונה רואה את השטח של 'בית כור' שאותו הוא קונה, הוא מוחל עד סטיה של שתות מהשטח שנאמר לו, אך לא יותר מכך.

גמרא: איתמר רב הונא אמר שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיותר משתות: נחלקו הדעות מה הדין בהוסיף או הפחית שתות בדיוק. האם שתות נחשבת כפחות משתות ואם כן אין עליה החזרים. או שהיא נחשבת כיותר משתות ויש עליה החזרים. והגמרא מבארת.

רב הונא אמר שתות כפחות משתות, הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו, יותר משתות ינכה: רב הונא סובר שכוונת המשנה 'פחות שתות - הגיעו' כלומר אם הוא הפחית שתות אין החזרים, וכל שכן אם הפחית פחות משתות. אבל 'עד שתות' הכוונה 'עד ולא עד בכלל' אלא מעבר ל'עד', דהיינו אם הוא הפחית לו יותר מהיעד של שתות, עליו לנכות לקונה את ההפרש של הסכום.

רב יהודה אמר שתות כיותר משתות, הכי קאמר פחות משתות הגיעו, עד שתות ושתות בכלל ינכה: רב יהודה סובר שכוונת המשנה 'פחות שתות - הגיעו' כלומר אם הוא הפחית לו פחות משתות אין החזרים, אבל אם הפחית לו יותר משתות ואפילו פחות מכך עד שתות עצמה עליו להחזיר לו את הסכום של החיסרון. כי 'עד שתות' הכוונה 'עד בכלל', והיינו שאם פחת לו יותר משתות ולמטה, עד שתות עצמה, יש החזרים.

מיתבי בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותר שתות הרי הוא כ'שום הדיינין'
הגיעו: הברייתא אומרת שהמוכר בית כור ומראה לקונה את השטח בגבולותיו, אם הפחית או הוסיף שתות דינו כדין 'שום הדיינים'.

שום הדיינים: יתומים שצריכים לפרנס את האלמנה. בית דין שמין את השווי של נכסיהם, ומוכרים אותם בשביל לפרוע את החוב המוטל עליהם. ואם לאחר מכן התברר שהם שמו אותם שלא במדויק, אם הם הורידו פחות משתות (= שיטת) מהמחיר האמיתי, או שהם הוסיפו פחות משתות על המחיר האמיתי, המכירה קימת. אבל אם הפחיתו או הוסיפו 'שתות', זה מקח טעות והמכירה מתבטלת. (הגמרא נוקטת כדעת חכמים בסוגיא של שום הדיינים, שלא אומרים שהמכירה קיימת בגלל שאחרת 'מה כח ב"ד יפה').

והא 'שום הדיינין' דשתות כיותר משתות הוא: והרי ב'שום הדיינים' בשתות עצמה כבר מהכירה מתבטלת, דהיינו שתות נחשבת כיותר משתות. ואם כן גם כאן במוכר בסימניו ומיצריו אם הוסיף או הפחית שתות עליהם להחזיר זה לזה. קושיא על רב הונא שאמר ששתות כפחות משתות!

אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קא תני: רב הונא עונה לרב יהודה - גם לשיטתך ששתות כיותר משתות עדיין הברייתא קשה, בגלל שהיא אומרת שאם 'פיחת שתות או הותר שתות הרי הוא כשום הדיינין הגיעו' והרי אם הוא הוסיף או הוריד שתות ב'שום הדיינים', הדין הוא שהמקח בטל. ומדוע כאן אומרת הברייתא שהמכירה קיימת והקונה מקבל את הקרקע וגם אין שום החזרים!

אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין. כשום הדיינין לשתות, ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח ואילו הכא הגיעו: אלא ממשיך רב הונא - כוונת הברייתא לומר שהמקרה שלנו דומה ל'שום הדיינים' בדבר אחד אך לא דומה לו בכל העניינים. והיינו הדמיון ביניהם הוא רק לענין ה'שתות', שהמוכר ב'סימניו ומיצריו' יש

לו שיעור גדול יותר להפחית או להוסיף על השטח, עד שתות, בדומה ל'שום הדיינים' שיכולים לטעות עד שתות.

אך אין המקרים דומים לגבי הדין של הטעות בשתות, האם המקח מתבטל או לא. כי ב'שום הדיינים' בשתות המקח בטל, ואילו כאן בשתות המכירה קיימת גם אין החזרים, כי שתות נחשבת כפחות משתות. (פירשנו את הסוגיא לפי הפירוש השני של הרשב"ם).

*

רב פפא קנה קרקע מאדם אחד, אמר לו המוכר - 'הקרקע הזאת שאני מוכר לך מידתה עשרים סאה' (ומדובר שהוא אמר לו בסמיניו ומצרייו), ובאמת מידת הקרקע היתה רק חמש עשרה סאה, דהיינו פחות רבע.

הלך רב פפא לאבי, אמר לו אביי - 'סברת וקיבלת'. שאל אותו רב פפא - והרי למדנו במשנתנו שאם הוא חיסר יותר משתות עליו לנכות לו את ההפרש, וא"כ כאן הרי הוא חיסר לי רבע שזה הרבה יותר משתות, ובוודאי שעליו לנכות לי את ההפרש. ענה לו אביי - זה נאמר רק במקרה שהקונה לא יודע את מידת השדה, אבל אתה הרי מכיר את מידתה וידעת שיש בה רק חמש עשרה סאה, וכיון שידעת מחלת. אמר לו אביי - והרי הוא אמר לי שיש בה עשרים סאה, לפי שהוא בעצמו סבר שיש בה עשרים, והוא אמר זאת על דעת שאם אין בה עשרים הוא ישלים לי את ההפרש משדה אחרת או שינכה לי מהדמים. ענה לו אביי - הוא יכול לטעון שהוא ידע שאין בה עשרים, אלא כוונתו היתה שהוא מוכר לך שדה שיש בה חמש עשרה סאה שהיא כ"כ משובחת שהיא שווה כמו שדה אחרת שיש בה עשרים סאה.

*

תניא, ר' יוסי אומר: האחים שחילקו את הירושה לחלקים שווים כדי שיעשו אח"כ גורל וכל אחד יטול את חלקו, ברגע שעלה הגורל לאחד מהם והתברר החלק שלו, קנו כולם, דהיינו שאותו אח שעלה לו הגורל קנה את חלקו בגורל ואינו יכול לחזור בו, ואם הם שני אחים הרי אחיו השני קנה את החלק השני, לפי שאין כאן עוד אח לחלק לו והחלק השני שייך רק לו, ואם הם שלושה אחים, אותו אח שעלה לו הגורל קנה את חלקו, ושני האחים הנותרים קנו את השאר וחלקו אותו ביניהם מתי שירצו ובאיזה אופן שירצו. [דין זה קיים גם בשותפים].

מ"ט (- מאי טעמא)? אמר ר' אלעזר: כמו תחילת חלוקת ארץ ישראל, שחילקה ע"י גורל, וכשם ששם כל אחד זכה בחלקו ע"י גורל כך כאן האח זכה בחלקו ע"י גורל.

שאלה: אי מה להלן: והרי חלוקת ארץ ישראל היתה ע"י גורל ואורים ותומים, דהיינו שאלעזר הכהן היה לבוש באורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, והקלפי של השבטים והקלפי של תחומי ארץ ישראל היו מונחים לפניו, והוא היה שואל באורים ותומים איזה חלק יעלה לכל שבט, ואח"כ מעלה זאת בגורל, וא"כ אולי גם כאן לגבי חלוקת אחים יצטרכו גם קלפי וגם אורים ותומים?

תשובה: אמר רב אשי: אכן הטעם הוא כמו תחילת חלוקת ארץ ישראל, אלא שכאן די בגורל ולא צריך גם אורים ותומים לפי שהאחים מקנים בלב שלם למי שעולה לו הגורל, כיון שהם אינם רוצים להיות עוד שותפים בירושה והם נשמעים זה לזה לחלוק בגורל כדי שכל אחד יטול את חלקו בפני עצמו, והם אינם רוצים שיהיה עוד עיכוב בדבר והם מקנים למי שיעלה לו הגורל בלב שלם, ולכן לא צריך אורים ותומים.

*

איתמר: שני אחים שחלקו קרקעות שנפלו להם מירושת אביהם, ואח"כ בא אח נוסף ממדינת הים, **לדעת רב** - החלוקה בטלה ועליהם לחלק את הכל שוב לשלושה חלקים ולעשות גורל, לפי שהחלוקה שעשו היתה חלוקה בטעות. **ולדעת שמואל** - נוטל כל אחד משני האחים שלישי מהחלק שלו ונותן לאח הנוסף, כגון ששני האחים ירשו שש שדות וכל אחד נטל שלוש שדות, כעת לאחר שהאח הנוסף הגיע, כל אחד נותן לו שדה אחת, ונמצא שלכל אחד יש שני שדות והחלוקה שווה.

קושיא: אמר ליה רבא לרב נחמן: לדעת רב ש'בטלה מחלוקת', משמע שהדין חוזר, כלומר בגלל שהם חילקו את הירושה ללא האח השלישי לכן החלוקה בטלה ועליהם לחלוק שוב. א"כ קשה, במקרה ששלושה שותפים [או אחים] שהלכו שנים מהם וחלקו את השותפות בבית דין לשלושה חלקים שווים ללא ידיעת השותף השלישי, אם יבוא השותף השלישי ויאמר שאינו חפץ בחלוקה הזאת, וכי תבוטל החלוקה שהם עשו בבית דין? בוודאי שלא! שהרי הדין הוא שאם הם עשו זאת בבית דין החלוקה קיימת, ומדברי רב משמע שהחלוקה בטלה.

תירוץ: הכי השתא: אין המקרים דומים, שם לגבי שני שותפים שחלקו ללא ידיעת השותף השלישי, הם חלקו את השותפות לשלושה חלקים שווים והשותף השלישי לא הפסיד כלום, שהרי גם אם הוא היה פה הוא היה חולק בגורל, אבל כאן האחים לא חלקו את הירושה לשלושה חלקים, אלא לשני חלקים, ונמצא שכל אחד משני האחים לקח יותר מהמגיע לו וזו חלוקה בטעות, ולכן החלוקה בטלה.

קושיא: אמר ליה רב פפא לאביי: לדעת שמואל ש'מקמצינ', משמע שעומד הדין, כלומר שכל מי שנוטל דבר הראוי לו אבל לא נטל בשיעור הראוי לו, אלא נטל יותר או פחות, מה שתפס תפס (- שהרי לדעת שמואל מה שכל אחד משני האחים תפס נשאר אצלו, אלא שעליו לתת שדה אחת לאח הנוסף, אבל שני השדות שכבר תפס נשארות אצלו). א"כ קשה, שהרי רב ושמואל אמרו (לעיל) - מוכר שאמר ללוקח 'כור (- שלושים סאה) של תבואה בשלושים סלעים אני מוכר לך', יכול המוכר לחזור בו אפילו בסאה האחרונה מתוך השלושים (- כלומר בזמן שנשארה הסאה האחרונה שעדיין לא מדד), והטעם הוא, לפי שכל הכור הוא מכירה אחת, וכל עוד הוא לא מדד את כולו לא קנה הלוקח כלום ויכול המוכר לחזור בו. אבל אם הוא אמר ללוקח - 'כור בשלושים סלעים וכל סאה בסלע אני מוכר לך', הרי כל סאה וסאה שהמוכר מדד ללוקח קנה הלוקח. והטעם הוא, לפי שמדברי המוכר משמע שכל סאה וסאה היא מכירה בפני עצמה. ע"כ דברי רב ושמואל.

וא"כ קשה מדוע אמר שמואל שהמוכר יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, והרי לדעת שמואל 'עומד הדין', ונמצא שהלוקח משך את הדבר הראוי לו אלא שלא בשיעור הראוי לו. **הרחבת הביאור:** הלוקח משך מהמוכר 29 סאה במקום שלושים, ונמצא שהוא משך את התבואה עליה הם סיכמו (- דבר הראוי לו) אלא שהוא לא משך את השיעור הראוי, דהיינו שמשך 29 במקום שלושים (- לא השיעור הראוי לו), וכמו שלגבי חלוקת אחים אמר שמואל שמה שכל אחד מהם תפס נשאר אצלו, כך לגבי מוכר כור תבואה הדין צריך להיות שכל סאה וסאה שמשך היא נשארת אצלו ואינו יכול לחזור בו.

תירוץ: התם: שם לגבי מוכר כור תבואה, עשו חכמים תקנה שתועיל גם למוכר וגם ללוקח, שלשניהם נוח שיוכלו לחזור בהם עד גמר משיכת כל המקח, שאם מחיר התבואה יוזל יוכל הלוקח לחזור בו, ואם היא תתייקר יוכל המוכר לחזור בו, ולכן על דעת כן מכר המוכר וקנה הלוקח שיוכלו לחזור בהם עד הסאה האחרונה. אבל

לגבי אחים נוח להם לפרק את השותפות שלהם בירושה כמה שיותר מהר, כדי שכל אחד מהם יזכה כבר בקרקע שלו ויוכל להתחיל לעבוד בה, לפי ש'קדירה של שותפים לא חמה ולא קרה' (= כל אחד סומך על השני והקרקע לא מטופלת כמו שצריך), ולכן סובר שמואל ש'עומד הדין'.

*